

бели, так как больше чем половина выручки по данной услуге составляет маржа покрытия. За исследуемый период данный вид работ занимает только 10,73 % в общем объеме выполняемых работ. В результате изменения структуры можно будет определить и рост прибыли за счет данного фактора.

Л. М. Луц

(Беларусь, Бабруйск)

ДА ПРАБЛЕМЫ ФАРМИРАВАННЯ МАЎЛЕНЧАЙ КАМПЕТЭНЦЫІ Ў СТУДЭНТАЎ ЭКАНАМІЧНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЕЙ (НА АСНОВЕ КУРСА «БЕЛАРУСКАЯ МОВА: ПРАФЕСІЙНАЯ ЛЕКСІКА»)

Сучасныя тэндэнцыі да інтэграцыі і гуманізацыі сусветнага грамадства патрабуюць ад асобы пастаянна развіваць і ўдасканальваць свае камунікатыўныя здольнасці. Сістэма падрыхтоўкі спецыялістаў у ВНУ прадугледжвае не толькі забеспячэнне студэнтаў трывалымі прафесійнымі ведамі, але і мае на мэце актуалізаваць іх маўленчую дзейнасць, сфарміраваць усвядомленыя камунікатыўныя ўменні і навыкі, неабходныя для эфектыўнага наладжвання працэсу міжасобасных зносін.

Распавядаючы пра фарміраванне прафесійнай кампетэнцыі пры выкладанні беларускай мовы, маецца на ўвазе «моўная кампетэнцыя», «камунікатыўная кампетэнцыя» і «лінгвакультуралагічная кампетэнцыя», фарміраванне грунтоўных, усебаковых, глыбокіх ведаў пра мову і маўленне. Важна, каб студэнты засвоілі сістэму мовы, заканамернасці і правілы функцыянавання моўных сродкаў у маўленні, нормы беларускай літаратурнай мовы і ўмелі карыстацца імі ў маўленні.

Маўленчая кампетэнцыя прадвызначае авалоданне спосабамі фарміравання і выражэння думак сродкамі мовы і ўменне карыстацца такімі спосабамі падчас успрымання і стварэння выказванняў. Гэтаму садзейнічаюць метадычныя комплексы розных відаў камунікатыўнай дзейнасці: гутарка, выступленне перад аўдыторыяй, дыялог-дыскусія, прэзентацыя, прэс-канферэнцыя, мазгавы штурм, вучэбныя дэбаты, метады кейсаў (аналіз сітуацыі), ролевыя гульні і інш. У такім выпадку навучанне ўяўляе сабой актыўнае дзеянне, непасрэднымі ўдзельнікамі якога становяцца самі студэнты, што стымулюе творчае ўключэнне ў працэс суб'ектнага ўзаемадзеяння.

Праблема маўленчай кампетэнцыі (як і актыўнасці) камуніканта набывае яшчэ большую актуальнасць, калі яе разглядаць у кантэксце фарміравання прафесійнай культуры маўлення навучэнцаў

негуманітарнага профілю. Маўленчая падрыхтоўка такіх студэнтаў патрабуе больш нільнай увагі, паколькі іх навучанне ў меншай ступені звязана з лінгвістычнымі дысцыплінамі. Апошнія якраз і накіраваны на рэалізацыю моўнага, камунікатыўна-дзеяснага падыходу да развіцця асобы. У сувязі з гэтым выкладанне курса «Беларуская мова: прафесійная лексіка» набывае асаблівую значнасць.

Асноўная яго мэта – замацаваць і ўдасканаліць веды па беларускай літаратурнай мове ў яе вуснай і нісьмовай формах праз засваенне тэрміналагічнай лексікі па абранай спецыяльнасці, праз узбагачэнне слоўнікавага запасу будучых спецыялістаў і павышэнне культуры іх прафесійнага маўлення [1]. Практыкаванні маюць прафесійную накіраванасць. Перавага аддаецца заданням творчага характару, арыентаваным на выпрацоўку лагічнасці, паслядоўнасці, доказнасці, вобразнасці і правільнасці маўлення: напрыклад, сачыненні-разважанні «Мая будучая прафесія» (у розных стылях), «Якім павінен быць сучасны эканаміст/маркеталаг/бухгалтар/інфарматык», «Маркетынг – філасофія бізнесу»; напісанне водгукў, рэфератаў; стылістычная праўка тэксту; падрыхтоўка тэкстаў розных тыпаў – анісання, паведамлення, разважання; канструяванне тэкстаў-дзённікаў з апорай на такія крыніцы, як СМІ, мастацкая літаратура, асабістыя жыццёвыя назіранні і інш.

Пры арганізацыі працы ва ўмовах білінгвізму важнае значэнне набываюць пераклады, вусныя і нісьмовыя паведамленні на актуальныя тэмы, творчыя замалеўкі. Камунікатыўная накіраванасць выкладання мовы забяспечваецца і пры вывучэнні сусветна вядомых крылатых лацінскіх фразеалагізмаў з адпаведна беларускім перакладам. Эфектыўная выпрацоўка ўстойлівых навываў пабудовы выказванняў дасягаецца таксама ў выніку рэканструкцыі дэфармаваных тэкстаў, недасканалых або лексічна бедных урывкаў, на якіх студэнты вучацца дакладна ўжываць тэрміны, выбіраць найлепшае з сінанімічных ці стылістычна афарбаваных слоў. З гэтай мэтай у курсе «Беларуская мова: прафесійная лексіка» тэрэтычны матэрыял адпрацоўваецца пераважна не на асобных разрозненых моўных фактах, а тэкстах. Працуючы з перакладам, студэнты лепш зрокава ўспрымаюць і больш пераканальна асэнсоўваюць і тэорыю, і інтэрферэнтны ўплыў, які тут выяўляецца.

Комплекс практычных заданняў павінен быць распрацаваны з улікам змен, якія адбыліся ў беларускай арфаграфіі. Змены і ўдакладненні, унесеныя ў існуючы правапіс, адлюстраваны ў новай рэдакцыі «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» (Мінск, 2008). Згодна з Законам Рэспублікі Беларусь «Аб правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі» (ад 23 ліпеня 2008 г. № 420-3) новая рэдакцыя «Правіл...» уступіла ў дзеянне з 1 верасня 2010 г. Павод-

ле гэтай рэдакцыі ў правілах беларускай арфаграфіі і пунктуацыі праваніс большасці слоў набліжаны да іх вуснага маўлення, у тым ліку значна скарачана колькасць выключэнняў у параўнанні са зводам правіл, выдадзеным у 1959 г.

Пры фарміраванні камунікатыўных уменняў на роднай мове ў практычнай рабоце студэнтаў часцей за ўсё выяўляюцца наступныя недахопы:

- парушэнне нормаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы;
- беднасць і аднастайнасць маўлення, сцісласць, непераканальнасць доказаў, няўменне фармуляваць вывады;
- адсутнасць ці недастатковы ўзровень рытарычных уменняў, якія дазваляюць адчуваць сябе ўпэўнена ў любой камунікатыўнай сітуацыі;
- несфарміраванасць уменняў будаваць маналагічны (ці дыялагічны) тэкст у адпаведнасці з мэтай выказвання, асаблівасцямі адрасата і інш.

Назіраецца вялікая колькасць лексічных і сінтаксічных памылак – ужыванне слова з неўласцівым яму значэннем, празмернае выкарыстанне русізмаў, парушэнне лексічнай спалучальнасці слоў, ужыванне плеаназмаў, таўталагічных канструкцый, адзінак іншай (непрыдатнай для кантэксту) стылёвай афарбоўкі, памылкі ў пабудове словазлучэнняў, структуры сказаў і інш. Выправіць падобныя хібы можна праз шэраг аналітыка-сінтэтычных і прагматычных практыкаванняў:

- заданні на супастаўленне моўных з'яў у беларускай і рускай мовах;
 - рэдагаванне і аналіз тэкстаў;
- пераклад;
- стварэнне і параўнанне тэкстаў розных тыпаў, стыляў;
- вызначэнне сітуацыі маўлення, месца, мэты выказвання, падбор адпаведнай лексікі, моўных сродкаў;
 - занатоўванне інфармацыі ў форме тэзісаў, нататак, аглядаў, рэцэнзій;
 - тэставыя заданні;
 - сітуацыйныя маўленчыя заданні на развіццё дыялагічных уменняў студэнтаў і інш.

Немалаважную ролю адыгрываюць арганізацыя рэфлексійнай дзейнасці студэнтаў (самааналіз), а таксама ацэнка маўленчай работы адзіна аднаго, што спрыяе ўстанаўленню і падтрымцы кантакта з аўдыторыяй.

Мова – гэта не толькі пэўным чынам упарадкаваная іерархічная сістэма, але і феномен культуры, праз які адлюстроўваецца

